

TEMA · Piše: NENAD BARTOLČIĆ · 20.10.2025.
PISCI I DRUGI AUTORI, AUTORSKA PRAVA

Modeli i problemi kolektivne zaštite autorskih prava izvan književnog sektora - dio I.

Preporučiti članak

Iako većina književnih autora (pisaca, prevoditelja, ilustratora književnih djela...) u Hrvatskoj nije zadovoljna ostvarenom visinom honorara tj. tantijemima od prodaje svojih knjiga ili drugih formata autorske kontribucije, kao i naknadama koju tek kraće vrijeme ostvaruju preko kolektivne zaštite autorskih prava (naknada od javne posudbe u knjižnicama), zanimljivo je usporediti knjižni sektor s drugim vrstama stvaralaštva u kulturi. Najčešće mnogi ističu **glazbeni sektor** kao primjer dobre organiziranosti ali i zbog veće količine novca koji se obrće u glazbenoj industriji, iako je i ovdje upitno koliko dobro prolaze autori a koliko više od njih prihoduju svi ostali koji profesionalno u glazbenoj industriji djeluju.

Državni zavod za intelektualno vlasništvo

Nije zgorega ukratko ponoviti gradivo. U svojem opisu kolektivnog ostvarivanja autorskog prava **Državni zavod za intelektualno vlasništvo** navodi da u slučaju korištenja velikog broja autorskih djela i predmeta zaštite srodnih prava, koja nisu unaprijed određena (primjerice, kod javnih izvedaba, emitiranja i reemitiranja putem radija ili televizije ili drugog priopćavanja javnosti nescenskih glazbenih djela ili zvučno snimljenih glazbenih izvedaba na fonogramu), ne postoji mogućnost da korisnik djela stupa u kontakt s autorima, odnosno subjektima zaštite srodnih prava pojedinačno niti da sklapa pojedinačne autorske ugovore ili ugovore o korištenju izvedbe za svako pojedino djelo. U takvim slučajevima odgovarajući ugovor može se sklopiti putem organizacije za kolektivno ostvarivanje prava koja zastupa autore odnosno nositelje srodnih prava.

Do novijeg razvoja sustava kolektivnog ostvarivanja prava bilo je uobičajeno da u jednoj zemlji jedna udruga kolektivno ostvaruje prava za sve pripadnike jedne skupine nositelja prava, ne samo domaćih, nego i svih inozemnih nositelja prava, a zastupanje inozemnih autora uređuje se putem ugovora o uzajamnom zastupanju. Na međunarodnoj razini, srodne organizacije za kolektivno ostvarivanje prava udružuju se u asocijacije koje olakšavaju primjene takvih ugovora (primjerice **CISAC** za organizacije za zaštitu glazbenih, književnih i likovnih autorskih prava).

Prema takvom modelu, ugovorom s korisnikom organizacija daje autorizaciju (odobrenje) za korištenje svih djela koja zastupa (cijelog repertoara), raspodjeljuje prikupljene naknade među nositeljima prava prema određenim pravilima raspodjele i obavlja kontrolu korištenja djela. Novijim razvojem sustava kolektivnog ostvarivanja prava uvedeni su i drugi modeli ostvarivanja prava.

U Republici Hrvatskoj i drugim zemljama članicama Europske unije nositelj prava može po svom izboru odabrati i ovlastiti organizaciju za kolektivno ostvarivanje prava u bilo kojoj državi članici Europske unije da upravlja onim pravima, kategorijama prava ili vrstama djela ili predmetima srodnih prava koje sam odabere, za države koje sam odabere, neovisno o tome koje države članice Europske unije je državljanin i u kojoj ima boravište ili poslovni nastan. Također, u nekim državama postoji više organizacija za kolektivno ostvarivanje prava koje zastupaju istu skupinu nositelja prava, pa nositelj prava može odabrati kojoj će od njih povjeriti zastupanje njegovih prava.

Organizacije za kolektivno ostvarivanje autorskog prava

Prema Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima kolektivno ostvarivanje prava u Hrvatskoj može obavljati organizacija nositelja prava koja za obavljanje takve djelatnosti ima odobrenje **Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo**. Zavod može izdati odobrenje za obavljanje predmetne djelatnosti samo jednoj organizaciji za pojedinu vrstu prava i pojedinu kategoriju nositelja prava, i to onaj koja ima najveći broj članova na temelju dobivenih punomoći, uz primjeren broj ugovora o uzajamnom zastupanju sa stranim udrugama, te uzevši u obzir druge relevantne okolnosti u konkretnom području.

Organizacije za kolektivno ostvarivanje prava koje imaju sjedište u Republici Hrvatskoj obavezne su u zastupanju prava i interesa nositelja prava poslovati sukladno **Zakonu o autorskom pravu i srodnim pravima** te ostalim propisima kojima se uređuje rad odgovarajuće vrste organizacije.

Kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava, uz odobrenje Državnog zavoda za intelektualno vlasništvo, na području Republike Hrvatske obavljaju sljedeće organizacije za kolektivno ostvarivanje prava:

- Hrvatsko društvo skladatelja (HDS)
- Hrvatska udruga za zaštitu izvodačkih prava (HUZIP)
- Udruga za zaštitu, prikupljanje i raspodjelu naknada fonogramskih prava (ZAPRAF)
- Društvo hrvatskih filmskih redatelja (DHFR)
- Udruga za zaštitu prava nakladnika (ZANA)
- Društvo hrvatskih književnika (DHK)
- Društvo za zaštitu novinarskih autorskih prava (DZNAP)
- Hrvatsko društvo za zaštitu audiovizualnih izvodačkih prava (AVIP)
- Udruga nakladnika informativnih publikacija (UNIP)

Nakon što smo u **prošlom tekstu** analizirali kako kolektivna zaštita autorskih prava funkcionira u knjižnom sektoru, slijedi kraći pregled praksi u **dijelu ne-književnih sektora**.

Najrazvijenija kolektivna zaštita - glazbeni sektor

Najrazvijeniji i najpoznatiji segment kolektivne zaštite u Hrvatskoj svakako je glazbeni sektor. Središnje mjesto u njemu zauzima stručna služba zaštite autorskih muzičkih prava **ZAMP – Služba zaštite autorskih muzičkih prava Hrvatskog društva skladatelja (HDS)** - udruge građana (autora, skladatelja, tekstopisaca) koja se bavi zaštitom i promocijom hrvatskog glazbenog repertoara i kolektivnim ostvarivanjem prava autora glazbenih djela.

Nastao još pedesetih godina prošlog stoljeća kao odjel tadašnjeg **Udruženja kompozitora Hrvatske (UKH)**, ZAMP je nakon osamostaljenja Hrvatske postao neovisna služba koja je po pitanju kolektivne zaštite autorskih prava danas zasigurno najpoznatija, i koja u ime autora prikuplja i raspodjeljuje naknade za javno izvođenje, emitiranje, reemitiranje, internetsko korištenje i privatno kopiranje glazbenih sadržaja.

Njome kroz službena tijela upravljaju njezini članovi, autori i ostali nositelji autorskih prava. Kao dio globalnog međunarodnog sustava i kroz suradnju s ostalim društvima iz zemlje i svijeta, u zemlji ostvaruje prava za gotovo tri milijuna autora iz Hrvatske i cijelog svijeta, te svima koji žele glazbu distribuirati ili ju poslovno koristiti omogućava da na vrlo jednostavan i brz način legalno koriste gotovo cjelokupan svjetski glazbeni repertoar.

Godišnje obradi podatke i redovito obide više od **40.000 korisnika**, evidentira korištenje više od **220.000 djela** te obračuna i isplati honorare za više od **90.000 hrvatskih i inozemnih autora i nositelja autorskog prava**.

ZAMP usko suraduje s ostalim udrugama nositelja autorskog i srodnih prava u zemlji: Hrvatskom udrugom za zaštitu izvodačkih prava (**HUZIP**), Udrugom za zaštitu, prikupljanje i raspodjelu naknada fonogramskih prava (**ZAPRAF**), Društvom hrvatskih filmskih autora i producenata (**DHFA**), Društvom za zaštitu novinarskih autorskih prava (**DZNAP**), Društvom hrvatskih književnika (**DHK**), Udrugom za zaštitu prava nakladnika (**ZANA**).

U svojim krovnim međunarodnim organizacijama **CISAC** (Međunarodna konfederacija društava autora i skladatelja) i **BIEM** (Međunarodni ured za mehanička izdanja) svrstana u kategoriju visoko razvijenih službi.

ZAMP - Ilustrativni podaci

U **2024. godini** nastavljen je i nadmašen dosadašnji uspješan trend rasta prihoda od kolektivnog ostvarivanja autorskih prava za članove HDS-a – ostvarena su ukupni prihodi od **28.892.460,30 eura**, što je porast od preko 5 milijuna eura, odnosno **21,07 %** u odnosu na 2023. prethodnu godinu, pa je ostvaren i rekordni prihod od autora koji za više od **11 tisuća nositelja prava** u Hrvatskoj i više od **130 tisuća** njih u inozemstvu.

Nastavak koncertnog booma omogućio je najveći **porast prihoda u segmentu koncerata** (rast od **52,10 %**), čime je 2024. postavila novi rekord po visini autorskih prihoda ostvarenih na **koncertima, festivalima i događanjima**. Tijekom te godine, HDS ZAMP je evidentirao čak **42.017** glazbenih događanja, što je rast od **10,45 %** u odnosu na 2023., a u prosjeku se svakoga dana odvijalo **115** događanja u Hrvatskoj. Iznos potpore HDS ZAMP-a **humanitarnim glazbenim događanjima** u 2024. dosegnuo je **66.831,23 eura**, što je u odnosu na 2022. rast od **230 %**.

Značajan skok bilježe i **prihodi od online i digitalnih prava** – čak **22,16 %** više nego prethodne godine – što pokazuje kako su internetski glazbeni servisi postali uobičajen način konzumiranja glazbe za većinu pojedinaca.

Prihodi iz inozemstva za članove HDS-a u 2024. godini ostvarili su **74 %** bolji rezultat u odnosu na prethodnu godinu. Strana su društva ZAMP-u za hrvatske autore i korištenje njihovih djela na svjetskim teritorijima poslala nešto više od 1 milijun i 757 tisuća €. Najveći iznosi došli su od kolektivnih društava iz Slovenije, Srbije, Crne Gore, Njemačke i Švicarske. Stranim autorima najviše se isplatilo putem društava u SAD-u, UK, i Srbiji.

Tijekom 2024. HDS ZAMP je primio čak **590 novih članova** – autora i nositelja prava, a preko **11.000 članova** prijavilo je **11.720 novih glazbenih djela**. Od ukupno 11.865 autora za koje HDS ZAMP ostvaruje autorska prava, njih **2.406 su autorice**, što čini **20 %**, i to je značajan porast u odnosu na ranije godine.

Nedavno je završen i redoviti obračun autorskih naknada za prvu polovicu 2025. godine, koji obuhvaća **prihode iz inozemstva, mehanička prava te digitalna prava**. U ovom obračunu sudjelovalo je 7.594 autora i nositelja prava u kategoriji inozemnih honorara, 9.518 u digitalnim pravima te 5.915 u mehaničkim pravima. Najveći izvor prihoda i dalje dolazi s digitalnih servisa, a prednjači YouTube, dok su među inozemnim društvima najviše deviznih uplata uputili SAZAS (Slovenija), GEMA (Njemačka) i MusicAutor (Bugarska).

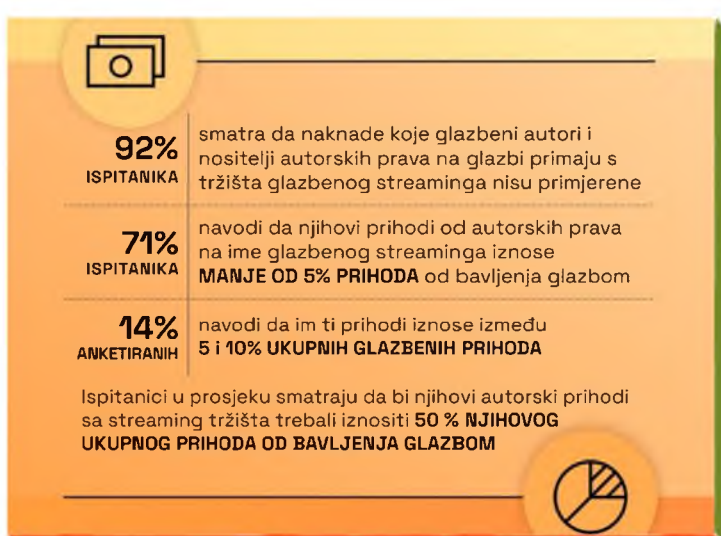

Uz autore, važan dio glazbenog sektora čine i izvođači te diskografi. Njihova prava kolektivno štiti **HUZIP – Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava**, osnovana 1997. godine. HUZIP ostvaruje pravo izvođača (na naknadu kada se njihovi snimljeni nastupi koriste u javnosti, primjerice u radijskim i televizijskim programima, kafićima, trgovinama ili na koncertnim događanjima).

Paralelno s HUZIP-om djeluje **ZAPRAF – Udruga za zaštitu prava proizvođača fonograma**, koja predstavlja diskografe i nositelje prava na glazbene snimke. Zajedno, HUZIP i ZAPRAF čine temelj zaštite tzv. srodnih prava, a u suradnji s HDS ZAMP-om obuhvaćaju gotovo sve faze života jednog glazbenog djela – od kompozicije i izvedbe do snimke i distribucije.

Tko u glazbenom sektoru ubire vrhnje?

Glazbeni sektor uistinu ostvaruje najveće ukupne prihode, no većina tog novca ne završava izravno kod autora i izvođača, nego kod posrednika i vlasnika prava.

1. Skladatelji i tekstopisci – formalni nositelji autorskih prava

Prema izvješćima ZAMP-a koji prikuplja naknade za javno izvođenje, emitiranje, streaming i privatno kopiranje udio skladatelja, tekstopisaca i aranžera u Hrvatskoj u ukupnim prihodima sustava kolektivne zaštite je najveći – ali to ne znači da svaki autor prima značajne iznose. **Raspodjela se temelji na količini i učestalosti emitiranja – pa mali broj vrlo često emitiranih skladbi (top 100, radijski hitovi, reklame, glazba u serijama) generira ogromne isplate za mali broj autora.**

Većina ostalih, osobito nezavisnih i eksperimentalnih autora, prima vrlo male iznose – često simbolične.

Dakle, “profitiraju” oni koji su dio komercijalnog mainstreama, neovisno o umjedičkoj vrijednosti.

2. Diskografi (proizvođači fonograma) i prava nad snimkom

Ključni igrači u stvarnom novčanom lancu glazbene industrije nisu autori, nego vlasnici master snimki – to su diskografske kuće. Diskografi ostvaruju naknade putem **ZAPRAF-a**, koji prikuplja novac kad se glazbene snimke reproduciraju u javnosti, na radiju, TV-u, streaming servisima ili u javnim prostorima. Njihov udio u ukupnim prihodima često je veći od udjela autora i izvođača zajedno, jer pravno imaju “proizvodna prava” na svaki fonogram.

Ugovori koje glazbenici potpisuju s izdavačima često predaju ta prava diskografu u zamjenu za jednokratnu naknadu ili manji postotak od prodaje. Time diskografi postaju glavni nositelji dugoročnih prihoda, čak i kad izvođač više nije aktivan.

3. Izvođači (pjevači, instrumentalisti, session glazbenici)

Izvođačka prava ostvaruju se kolektivno putem **HUZIP-a**. Izvođači imaju pravo na naknadu kad se njihova snimka reproducira, ali ta se naknada dijeli između svih sudionika izvedbe i često iznosi samo nekoliko eura po osobi godišnje. U praksi, najveće naknade primaju poznate zvijezde koje imaju visoku rotaciju na radiju ili televiziji, dok tisuće drugih izvođača dobivaju minimalne iznose. Velik dio zarade izvođača dolazi izvan kolektivne zaštite – honorari za nastupe, sponzorstva, turneje – dakle iz tržišta, a ne iz autorskih naknada.

Na kraju, tko u glazbenom sektoru ubire vrhnje?

Najveći financijski dobitnici u glazbenom lancu su:

- **Diskografi** – vlasnici master snimaka i kataloga.
- **Korporacije / servisi** – globalne platforme poput YouTubea, Spotifyja i Apple Music, koje zadržavaju velik postotak naknada (često 30–40 %).
- **Administrativni sustavi i posrednici** – u Hrvatskoj to su kolektivne organizacije, u kojima se dio prikupljenih sredstava troši na obradu, nadzor i pravne troškove (obično 10–15 %).

Tek **ostatak ide stvarnim autorima i izvođačima**, i to razmjerno njihovoj zastupljenosti u emitiranju.

*** Serijal tekstova "Pisci i drugi autori, autorska prava i pravo na dostojanstven život" objavljuje se uz financijsku potporu autoru od Agencije za elektroničke medije iz programa Poticanje novinarske izvrsnosti.*

– POVEZANI SADRŽAJ –

TEMA • 30.11.2025.

Autori u smiraju života: izazovi umirovljenja, trajanja djela i neizvjesne egzistencije

TEMA • 28.11.2025.

Vrijednost autorskog rada između preporučenih tarifa i krhke ekonomije hrvatske knjige

TEMA • 26.11.2025.

Tri pozicije autora - kako zaštititi profesiju?

– PRETRAŽI SVE ČLANKE –

Upiši pojam

